Norges Miljøvernforbund Agder fylkeslag
v/Cecilie Christine Hunt
Leder, interimsstyret NMF Agder

Fylkeslag i Norges Miljøvernforbund
Org.nr. 871 351 082

Dato: 05.06.26

Til Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)

Høringsuttalelse – konsesjonssøknad om uttak av vann og regulering av Opoftevannet til landbasert oppdrett i Farsund og Kvinesdal kommuner, Agder fylke

Saksnummer: 202402420

Norges Miljøvernforbund Agder fylkeslag (NMF Agder) viser til søknad fra Baring Farsund AS om tillatelse etter vannressursloven § 8 til uttak av inntil 0,2 m³/s fra Opoftevannet, regulering av vannstanden med inntil 1,2 meter mellom kote 53,5 og 54,7, samt etablering av dam ved utløpet og tilhørende infrastruktur for overføring av vann til landbasert oppdrettsanlegg i Farsund kommune.

Tiltaket innebærer at ferskvann tas permanent ut av et naturlig vassdrag og føres ut av nedbørfeltet gjennom en 17,5 km lang overføring til industriell akvakultur. Dette representerer etter NMF Agders syn et vesentlig naturinngrep som ikke kan karakteriseres som uten miljømessige konsekvenser, slik tiltakshaver legger til grunn.

1. Kritisk merknad til konsekvensutredningen

NMF Agder merker seg at konsekvensutredningen i hovedsak konkluderer med «ubetydelig konsekvens (0)» for samtlige vurderte fagtema, inkludert akvatisk miljø, terrestrisk miljø, rødlistearter, naturfare, klimaendringer, økosystemtjenester og landskap. Videre er flere temaer vurdert som «positiv (+)», herunder ferskvannsressurser og samfunnsmessige virkninger.

Når et inngrep som omfatter betydelig vannuttak, regulering av vannstand med 1,2 meter, etablering av dam og permanent overføring av vann ut av nedbørfeltet i hovedsak vurderes som uten negative konsekvenser, mener NMF Agder fl. at dette gir grunn til alvorlig tvil om hvorvidt usikkerhet, kumulative effekter og økologiske sammenhenger er tilstrekkelig vurdert.

Særlig gjelder dette vurderingene av akvatisk miljø og rødlistearter. Etter vårt syn er det ikke dokumentert at tiltaket er uten risiko for påvirkning på vannforekomstens økologiske funksjoner.

2. Landskap og topografi – et av få gjenværende områder med villmarkspreget natur

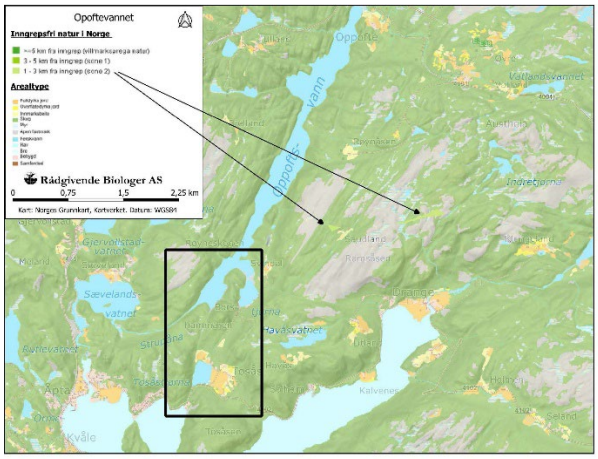
Opoftevannet er et ca. 5 km langt vann som deles mellom Farsund og Kvinesdal kommuner, og er i dag uregulert.

I vannets sørlige ende og i dets nordlige ved Opofte preges av laverliggende terreng med økosystem våtmark som viktige funksjonsområder for en rekke fugler, insekter og vannlevende organismer. Store deler av vannet omgis av skogkledte fjell og hele landskapet på begge sider av vatnet har i dag et klart villmarkspreg.

Tiltakshaver Baring gjør i kapittel 3.11 i sin konsesjonssøknad et stort poeng av at *«Det omsøkte tiltaket anses ikke å påvirke sammenhengende naturområder med urørt preg, i form av fragmentering eller brudd på kontinuitet»*. Dette mener NMF Agder er grunnleggende feil av flere grunner.

Videre opplyser tiltakshaver i kapittel 3.11 følgende;

> *Spredt bebyggelse, veier og skogsveier samt kraftlinjer, gjør at områdene nord i Farsund har lite gjenværende inngrepsfrie områder, og det har skjedd ytterligere reduksjoner i slike områder de siste 35 årene, I det aktuelle området er det nå kun igjen en et par små grønne flekker midt på vestsiden av Opoftevannet med INON sone 2 (figur 22). Omsøkte regulering av Opoftevannet med 1,2 m mellom LRV og HRV vil i prinsippet medføre at også disse grønne flekkene forsvinner og blir overført til «inngrepsnære» områder. Men siden omsøkte regulering ikke medfører noen endring fra naturlig vannstandsvariasjon i Opoftevannet, ansees ikke dette å utgjøre et inngrep som medfører reduksjon i dette INON-området.*
>
> *I selve tiltaksområdet er det skog som er den dominerende arealtypen, med blant annet mindre plantefelt.*
>
> *Ved Tosåstjørna er det innslag av ulike former for dyrket jord, samt litt bebyggelse. Se oversikt over inngrepsfrie områder og arealtyper på kart i figur 22. Landskapet i tiltaksområdet er allerede påvirket av skogsveier, plantefelt og dyrket mark.*
>
> - *Omsøkt utbygging anses ikke å påvirke sammenhengende naturområder med urørt preg*
> - *Konsekvensen blir dermed ubetydelig (0)*

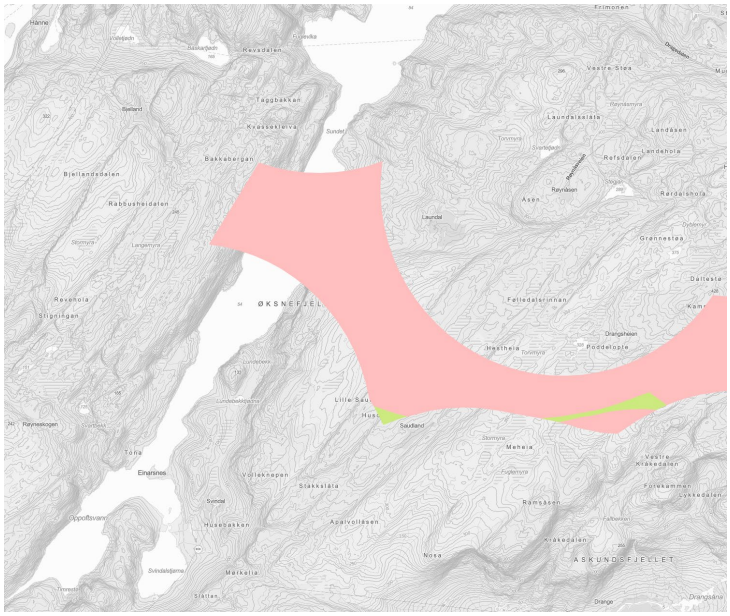

Figur 22. Arealtyper og områder med inngrepsfri natur rundt tiltaksområdet (svart rektangel) ved Opoftevannet i Farsund kommune.

I konsesjonssøknaden oppgir Baring at gjenværende INON-områder kun består av to små flekker (se kapittel 3.11 og Figur 22 i konsesjonssøknaden).

Dersom tiltakshaver hadde gjort et minimum av undersøkelser, ville de sett at INON-området opprinnelig gikk et større belte tvers over Opoftevannet og innover i landskapet på begge

sider. Og her kommer et vesentlig moment, Laundal offentlige friluftsområde[1], som drives av Lister Friluftsråd. Årsaken til det store tapet av INON-areal frem til dagens status (2023) er at det på østsiden av Opoftevannet ble fremført en grusvei frem til Lanudal. Denne er stengt med bom og ikke tilgjengelig for kjøring med bil. Det blir derfor dypt urimelig dersom et rent offentlig friluftstiltak skal kunne tas til inntekt for at det ikke finnes villmarkspreget natur igjen i området.

Rød farge viser tap i villmarkspreget natur (INON), mens grønn farge viser dagens status.

Et videre poeng er at hele denne regionen har lite sammenhengende områder med villmarkspregede kvaliteter. Området rundt Opoftevannet skiller seg derfor positivt ut i denne forbindelsen, der landskapet i aller høyeste grad, grunnet sin topografi, har beholdt sitt villmarkspreg.

Både ved Svindal[2] i søndre delen av Opoftevannet og ved Laundalstrand[3] er det tilrettelagt med flytebrygger og kanoer til utleie. Laundal offentlige friluftsområde benyttes bl.a. mye til overnatting og base for turer av skoleklasser og andre. Friluftsliv på Opoftevannet med omkringliggende områder har derfor svært høy verdi der konsekvensene av regulering følgelig blir svært høy. Laundal, Svindalstjørna og Laundalsstrand er nevnt i kapittel 3.16 i konsesjonssøknaden, men også her undervurderer konsesjonssøker Baring verdiene;

> *«På begge sider av Opoftevannet ligger det «registrerte» friluftsområder av type «nærturterreng» med en rekke merkede og umerkede stier i et svært variert skogdekt heilandskap med små tjønn og innsjøer. Dette er for lokal bruk, og det antas ikke regionale eller nasjonale besøk her.»*

[1] Laundal friluftsområde https://listerfriluft.no/friluftsaktiviteter/farsund/laundal/
[2] Svindal https://listerfriluft.no/kanoutlaan/svindal-farsund/
[3] Laundalstrand https://listerfriluft.no/kanoutlaan/laundalstrand-farsund/

Her kan en spesielt merke seg konsesjonssøkers konkrete påstand «Dette er for» i kombinasjon med ordene «antas ikke». En konkret påstand i sammenheng med en antakelse avdekker her enda et stort kunnskapshull i konsesjonssøknaden.

3. Våtmark

Også når det gjelder våtmark som naturtype og funksjonsområde for en rekke arter setter tiltakshaver Baring naturverdiene og konsekvensene i kapittel 3.8 til «ubetydelig (0)»;

> *3.8 ØKOSYSTEMTJENESTER OG NATURBASERTE LØSNINGER*
>
> *Eksempel på økosystem som kan ha stor betydning for klimatilpasning er våtområder som holder igjen vann og klimagasser. Lukking av bekker kan også gi dårligere kapasitet for flommer og styrtregn.*
>
> *Dette omsøkte tiltaket innebærer ikke arealinngrep i våtmark eller lukking av bekker, og anses ikke å ha innvirkning på økosystemtjenester. Det er derfor vurdert å ikke være nødvendig med tilpasninger eller avbøtende tiltak knyttet til økosystemtjenester og klimatilpasninger. Demningen ved utløpet av Oppoftevannet må dimensjoneres for fremtidige klimaendringer, med økte nedbørsmengder. Det vurderes å etablere en flomtappeluke for å senke vannstand før store nedbørsmengder.*
>
> *Tiltaket vurderes å ikke ha virkning for økoøkosystemtjenester*
>
> *Konsekvensen blir dermed ubetydelig (0)*

Våtmarks- og grundtvannsområder i søndre delen av Opoftevannet og Svindalstjørna.

Bekkedelta, våtmarks- og grundtvannsområder i den nordøstlige delen av Opoftevannet ved Opofte.

Som en kan se på bildene har Opoftevannet viktige våtmarks- og grundtvannsområder som vil bli sterkt berørt av omsøkte regulering. Dette er svært viktige funksjonsområder for en rekke arter fugl, insekter og vannlevende organismer. Produksjonsevnen til slike områder er svært viktige for mattilgangen til vassdragets fiskearter, så vel som fugl med tilknytning til vann og vassdrag. For arter som hekker i og ved slike våtmarksområder vil en regulering, der en fraviker naturlige sesongvariasjoner i vannstand vil en oppdemning og uttapping kunne bli en katastrofe. Planter som lever her kan risikere å bli periodevis oversvømt og forsvinne, mens jordsmonn i reguleringssonen ofte blir vasket ut, slik at disse naturtypene og funksjonsområdene risikerer å bli vesentlig ødelagt i konsesjonsperioden.

For fugl som hekker i slike våtmarksområder vil slike ikke-sesongbaserte opp- og nedreguleringer lett kunne bli en katastrofe. Reirene kan ved lav vannstand bli lagt for lavt i forhold til vannflaten og bli oversvømt midt i hekketiden.

Det blir derfor grunnleggende feil når konsesjonssøker Baring påstår at *«Dette omsøkte tiltaket innebærer ikke arealinngrep i våtmark eller lukking av bekker, og anses ikke å ha innvirkning på økosystemtjenester. Det er derfor vurdert å ikke være nødvendig med tilpasninger eller avbøtende tiltak knyttet til økosystemtjenester og klimatilpasninger».*

Samtidig er det påfallende at konsesjonssøker Baring også legger til grunn en dimensjonering av demningen ved utløpet av Opoftevannet for fremtidige klimaendringer. I tillegg oppgis det også at «Det vurderes å etablere en flomtappeluke for å senke vannstand før store nedbørsmengder», som også er enda en innrømmelse av at konsekvensene av omsøkte regulering vil kunne få store følger for vannstanden i Opoftevannet og i Svindalstjørna utover naturlige sesongvariasjoner.

Ingenting av dette er tilstrekkelig utredet. Allikevel vurderer konsesjonssøker Baring tiltaket til å «ikke ha virkning for økosystemtjenester», og setter dermed konsekvensen til «ubetydelig (0)».

Under *«Kunnskapsgrunnlaget for land»* (s.100 i konsesjonssøknaden), oppgis *«Eksisterende kunnskap»* bl.a med følgende;

> *«Kvednhusfeta, Opoftevannet nordøst (BN00081728) er registrert i 2011 som naturtype "Evjer, bukter og viker" med verdi lokalt viktig (C-verdi). Området er beskrevet som godt utviklet våtmarksområde med intakt gradient fra fastmark til gruntvannsområde, med svakt potensial for sjeldne arter.»*

Utover å liste opp noen plantearter for dette våtmarksområdet er det ikke oppgitt noen som helst fuglearter som kan tilknyttes denne natur- og funksjonstypen.

Av fugler nevnes (s. 119);

> *«Det er gjort én til to observasjoner av fiskeørn (VU), gjøk (NT), horndykker (VU), sivhøne (NT) og kornkråke (VU). Dette indikerer at området ikke er et viktig funksjonsområde for disse artene. For de resterende artene er dette fugler som stort sett hekker i eller nær områder som allerede er påvirket av mennesker. Dette gjelder spesielt for de mindre artene som gulspurv (VU), gråspurv (NT), granmeis (VU) grønnfink (VU), rosenfink (NT) og stær (NT). Bestandsnedgangen for disse artene kan hovedsakelig knyttes til enten sykdom, matmangel eller tap av habitat grunnet endrede driftsformer i landbruk og derav tap av kulturlandskap (Artsdatabanken 2021). Det planlagte tiltaket vil ikke medføre nevneverdig økning av noen av disse påvirkningsfaktorene.»*

Av disse er det kun horndykker og sivhøne som er tilknyttet våtmark. Ingen undersøkelse av andre fuglearter tilknyttet bl.a. våtmark ser ut til å ha blitt gjennomført.

4. Anadrome fiskearter

NMF Agder vil fremheve hensynet til anadrome fiskearter som laks og sjøørret. Selv om forekomst ikke nødvendigvis er tilstrekkelig kartlagt i alle deler av vassdraget, er slike arter generelt avhengige av stabile vannføringsforhold, tilstrekkelig minstevannføring, intakte gyteområder og fri vandring mellom ferskvann og sjø.

Det omsøkte minstevannføringsslippet tilsvarende alminnelig lavvannføring (0,072 m³/s) er etter NMF Agders vurdering ikke dokumentert å være tilstrekkelig til å ivareta økologiske funksjoner gjennom året, særlig i perioder med lav naturlig vannføring, høy temperatur og kritiske vandringsperioder for fisk.

5. Europeisk ål – kritisk truet art

NMF Agder vil spesielt understreke hensynet til europeisk ål, som er klassifisert som kritisk truet på den internasjonale rødlisten og sårbar på den norske. Ål er avhengig av fri vandring mellom ferskvann og hav, og er sårbar for fysiske barrierer, vannstandsregulering og endringer i hydrologiske forhold. Det må dokumenteres om arten forekommer i Opoftevannet, tilløpsbekker eller utløpselven, og hvilke konsekvenser tiltaket kan få for både oppvandring og utvandring. Åptavassdraget har forekomst av den katadrome fisken ål, som Opoftevannet er en del av.

Manglende kartlegging av ål vil etter NMF Agders syn representere en vesentlig kunnskapsmangel som må tillegges stor vekt etter naturmangfoldloven §§ 8 og 9.

6. Vannuttak og ut av nedbørfelt

Tiltaket innebærer uttak av inntil 0,2 m³/s ferskvann som ikke tilbakeføres til vassdraget, men overføres til et landbasert oppdrettsanlegg utenfor nedbørfeltet. Dette innebærer en permanent reduksjon i vannbalansen i vassdraget.

NMF Agder mener dette er et vesentlig moment som ikke kan nedtones ved å vise til at reguleringen skjer «innenfor naturlig vannstandsvariasjon». En teknisk regulering av vannstand er ikke det samme som å opprettholde økologisk funksjon i et naturlig vassdragssystem.

7. Samlet belastning og naturmangfoldloven

NMF Agder mener naturmangfoldloven §§ 8–12 må legges til grunn for vurderingen, særlig:

- § 8 (kunnskapsgrunnlaget)

- § 9 (føre-var-prinsippet)

- § 10 (økosystemtilnærming og samlet belastning)

Vassdrag i Agder er allerede påvirket av en rekke inngrep, og nye belastninger må vurderes i lys av samlet påvirkning på økosystemene. Dersom det foreligger usikkerhet om konsekvenser for fisk, ål eller økologiske funksjoner, skal dette tillegges vekt i disfavør av tiltaket.

8. Klimaendringer

NMF Agder mener det er en svakhet ved utredningen at konsekvensene av klimaendringer i liten grad er integrert i vurderingene. Økt forekomst av tørkeperioder og lavvann kan forsterke negative effekter av vannuttak betydelig sammenlignet med historiske hydrologiske data.

9. Vurdering av samfunnsmessige effekter

NMF Agder merker seg at tiltaket vurderes som positivt for samfunnsmessige virkninger og ferskvannsressurser. Etter vårt syn er dette ikke tilstrekkelig begrunnet, ettersom tiltaket primært innebærer overføring av en felles naturressurs til privat næringsvirksomhet.

Den samfunnsøkonomiske nytten tilfaller i hovedsak tiltakshaver, mens eventuelle miljøkonsekvenser bæres av vassdraget og allmennheten.

10. Svært mangelfullt kunnskapsgrunnlag

Nederst i avsnittet om «Eksisterende kunnskap» på side 100 i konsesjonssøknaden fra Baring kan vi lese følgende;

«Kunnskapsgrunnlaget for naturmangfoldet på land vurderes som mangelfullt. Det er derfor valgt å gjennomføre feltundersøkelser (naturtype- og artskartlegging) etter gjeldende veileder.»

På dette punktet er det full enighet mellom NMF Agder og konsesjonssøker Baring. Kunnskapsgrunnlaget er vesentlig mangelfullt på svært viktige områder. Når feltundersøkelser for viktige konfliktområder må gjennomføres i etterkant av en konsesjonssøknad er ikke søknaden moden nok for en reell og endelig konsesjonssøknad.

Tiltakshaver ser i stor grad ut til kun å ha benyttet seg av såkalt litteratursøk. En av kildene til kunnskap om arter er gjerne Artsobservasjoner.no.[4] Tilgjengelig kunnskap her baserer seg i stor grad på frivillige observasjoner, og kan, uten grundige feltundersøkelser, ikke brukes til å ekskludere tilstedeværelsen av noen arter. Faktisk vil en i de fleste tilfellene kunne registerere betydelig flere rødlistearter under en feltundersøkelse enn ved et rent litteratursøk, som er det fremlagte kunnskapsgrunnlaget for denne konsesjonssøknaden.

11. Konklusjon

Opoftevannet er i dag uregulert og har store sammenhengende villmarkspregede kvaliteter.

Omsøkte regulering vil få store og omfattende konsekvenser for natur, landskap og naturmangfold både i selve vannet, i omkringliggende områder og i vassdraget videre nedstrøms.

På bakgrunn av foreliggende informasjon mener Norges Miljøvernforbund Agder fylkeslag at det ikke er tilstrekkelig dokumentert at tiltaket kan gjennomføres uten risiko for skade på naturmangfold, vannmiljø og sårbare arter.

NMF Agder mener derfor at:

- Søknaden ikke bør innvilges slik den foreligger
- Alternativt må saken utredes vesentlig grundigere med særlig vekt på anadrome fiskearter og europeisk ål, samt på våtmarker og andre viktige natur- og funksjonsområder
- Føre-var-prinsippet må tillegges avgjørende vekt

Med vennlig hilsen

Norges Miljøvernforbund Agder fylkeslag

Saksbehandler: Cecilie Christine Hunt

cecilie@nmf.no

[4] https://www.artsobservasjoner.no/